

ЦРНОГОРСКА АКАДЕМИЈА НАУКА И УМЈЕТНОСТИ
ГЛАСНИК ОДЈЕЉЕЊА УМЈЕТНОСТИ, 30, 2012.

ЧЕРНОГОРСКАЈА АКАДЕМИЈА НАУК И ИСКУССВ
ГЛАСНИК ОТДЕЛЕНИЯ ИСКУССТВ, 30, 2012.

THE MONTENEGRIN ACADEMY OF SCIENCES AND ARTS
GLASNIK OF THE SECTION OF ARTS, 30, 2012.

UDK UDK 821.163.4.09 Ђуровић Ж.

Svetlana KALEZIĆ-RADONJIĆ*

PRIMJENA ESEJISTIČKOG DISKURSA U KNJIZI KRITIKA ŽARKA ĐUROVIĆA „VRIJEDNOSTI I MJERE”

Apstrakt: U svojoj najnovijoj knjizi kritičkih tekstova „Vrijednosti i mjere” Žarko Đurović sprovodi neobičan analitički postupak koristeći, između ostalog, i svoja poetsko-stvaralačka iskustva, te se kritičar i pjesnik u njemu ne potiru, već plodotvorno dopunjavaju. Iako u ovoj knjizi Đurović govori o vrlo različitim i raznovrsnim autorima (pjesnicima, proznim stvaraocima, kulturnim radnicima...) upravo u postupku postoje sličnosti među tim tekstovima koji podrazumijevaju neuobičajenu leguru različitih disciplina, od filozofije preko poezije do književne analize. Nemali udio u tome predstavljaju asocijativnost, osjećanje i lični doživljaj djela. Međutim, za razliku od impresionistički nastrojenih kritičara Đurović se kroz asocijativnu igru ne udaljava previše od predmeta svoje analize kroz „nekontrolisane” izlive utisaka, već upravo kroz potrebnu mjeru „kontrole” svom kritičkom promišljanju obezbjeđuje odgovarajući sistem. Kada je riječ o postupku, naročito u tekstovima koji se bave poezijom, uvod i završetak su uglavnom pod izrazitom dominacijom filozofsko-poetskog diskursa, dok je sredina „rezervisana” za konkretniju analizu, ali i tu Đurović voli da posredstvom asocijacija umeće brojne pasaze koji stilski odstupaju od uobičajenih jezičkih sredstava karakterističnih za književnu kritiku. Tako dolazi do konstantnog smjenjivanja naglašeno poetskog i kritičko-analitičkog diskursa zbog čega bi najtačnije bilo okarakterisati ovu kritiku kao poetsku.

Кljučне riječi: književna kritika, filozofija, poezija, asocijativnost, impresija, diskurs, poetska kritika

Uvijek je zanimljivo posmatrati kada se pjesnik zaodjene ruhom kritičara promišljajući pisanu riječ sa književno-teorijske tačke gledišta. U takvim slučajevima, baveći se drugima, on, zapravo, otkriva sebe, jed-

* Saradnik na Filozofskom fakultetu u Nikšiću

nog drugačijeg, a opet istog sebe. Kada se pažljivije sagledaju svi aspekti izražavanja Žarka Đurovića, vidjeće se da se kritičar i pjesnik u njemu ne potiru, već plodotvorno dopunjavaju. Više od popisa imena kojima se bavio u svojoj najnovijoj knjizi *Vrijednosti i mjere* (a ima ih zbilja mnogo, čak preko šezdeset), korisnije je ući u trag najmanjem zajedničkom imeniocu tih tekstova – *kritičkom postupku* koji je tom prilikom koristio. Naime, iako govori o vrlo različitim i raznovrsnim autorima (pjesnicima, proznim stvaraocima, kulturnim radnicima...) upravo u postupku postojе sličnosti među tim tekstovima, što ujedno predstavlja i svojeručni potpis Žarka Đurovića, svojstven samo njemu i nikome drugom.

U riječi o drugima Đurović gaji afinitet prema onome što mu je kao stvaraocu blisko, i distancira se od svega što nije u saglasju sa njegovim osjećanjem stvari, kao ni sa njegovim Weltanschauung-om. Na samom početku svoje najnovije knjige on ističe upravo afinitet i vrijednost kao osnovne kriterijume kojima se rukovodio pri odabiru autora čijim se djelima bavio. Takođe, nije bez značaja ni njegova namjera da se zastupljenošću pisaca iz svih krajeva bivše Jugoslavije, koji su se koristili istim jezikom, ponovo uspostave veze i putevi za jačanje onoga što je nekada, a i danas, disalo i diše jednom istom kulturom. Na drugom mjestu u knjizi autor ponovo naglašava afinitet kao osnovni pokretač pri odabiru baš tih stvaralaca, ali ističe i još nešto – trenutak („Ja sam se, u ovom trenutku, opredijelio za ove (pjesnike).” Stoga se može reći da nastajanje ovog ostvarenja prati trijada *afinitet-vrijednost-trenutak*.

Kroz ovo trojstvo Đurović će u četiri cjeline svoje knjige (*Visinske dveri, Modeli i djela, Tragom književnih dometa, Sa tekuće trake*) progovoriti o autorima iz Bosne i Hercegovine, Srbije, Hrvatske i Crne Gore, na nsvakidašnji način, tvoreći pri tom takvu vrstu književne kritike koja podrazumijeva neuobičajenu leguru različitih disciplina, od filozofije preko poezije do književne analize. Još je Bodler, sredinom XIX vijeka, u svojim kritičkim tekstovima isticao da istina u umjetničkom djelu ne postoji, te da je potraga za njom, kroz strogo određeni sistem pravila, uzaludna, jer se do nje na taj način ne može doprijeti. Prava staza se krije, po njegovom mišljenju, u osjećanju i ličnom doživljaju djela. Međutim, za razliku od impresionistički nastrojenih kritičara koji se uglavnom trude da povodom djela progovore o sebi, autor *Vrijednosti i mjera* se toga strogo kloni. Jedini izraz impresionizma, kao autodiskurs, Đurović sebi dopušta kroz asocijativnu igru kojom se ne udaljava previše od predmeta svoje analize, a obezbjeđuje mu bogatu nadgradnju estetskog utiska. Ako su impresionističku kritiku karakterisali „nekontrolisani” iz-

livi utisaka, Đurovićeva kritika posjeduje upravo potrebnu mjeru kontrole da bi bavljenje poetskim iskazom imalo svoj sistem.

Kada je riječ o postupku, naročito u tekstovima koji se bave poezijom, uvod i završetak su najčešće pod izrazitom dominacijom filozofsko-poetskog diskursa. Sredina je gotovo po pravilu „rezervisana” za konkretniju analizu, ali i tu Đurović voli da posredstvom asocijacija umeće brojne pasaže koji stilski odstupaju od uobičajenih jezičkih sredstava karakterističnih za književnu kritiku. Tako dolazi do konstantnog smjenjivanja naglašeno poetskog i kritičko-analičkog diskursa i prelaska sa jednog na drugi način izražavanja, čime se čitaočeva pažnja konstantno održava budnom.

Vrlo je neobičan način na koji Žarko Đurović uvodi čitaoca u svijet knjige kojom će se baviti. U njenom prvom segmentu nijesu česti tekstovi u kojima se započinje književna analiza *in medias res*. Nerijetko su početni pasusi pravi odlomci filozofskih promišljanja koja u ovom slučaju više dolaze od Đurovića pjesnika nego od Đurovića kritičara. Tako će se kao uvod u tekstove naći razni filozofski problemi – od trajanja ideje u vremenu, načela dijalektike („da sve što je spolja, ono je i unutra”), preko „odbjeglog” vremena koje se vraća putem stvaraočevog duha i neraskidivog kolopleta uzroka i posljedica, do mobilnosti duha u nezadovoljstvu, prirode koja ima značenje čuda, posjedovanja vremena putem doživljajne snage, odnosa subjekta i opažanja, prisustva polariteta u svim domenima postojanja i tako dalje. Poznato je da se impresionistička kritika kloni sistema i principa, a to je upravo ono što Đurovićeva kritika posjeduje. U skladu sa tim, zanimljivo je šta pomenuti autor traži od pjesme. Ona, po njegovom mišljenju, mora posjedovati razvijene slojeve i zvučanja i značenja. Pišući o poeziji Slobodana Rakitića Đurović će istaći: „Kad se misao i zvuk nađu u jednom tvoračkom toku, zaikri prava svjetlost pjesme”.¹ Na tom putu traženja riječi i ideja, drži autor, pored znanja spisateljskog zanata nemalu ulogu igra i intuicija („da bi misao bila vidljiva sebi, nju pothranjuje predosjećanje”).² Zagovaranjem stava da se pridržavanjem pravila stihovanja i melodijske pravilnosti ne postiže nužno vrijednost pjesme, Đurović dokazuje da ne robuje formalnostima.

Na ovo se uglavnom nastavlja neko od književnih obilježja onog djela u čiji nas svijet Đurović uvodi i to posredstvom asocijativnosti kao ključnog postupka. Uopšte uzev, estetski asocijacionizam najčešće tuma-

¹ Žarko Đurović, *Vrijednosti i mjere*, CANU, Podgorica, 2010, str. 55.

² *Ibidem*, str. 63.

či doživljaj estetskog užitka oživljavanjem osjećanja redovno asociranih uz one osjetne elemente sadržane u estetskom objektu. Bilo da su u pitanju ideja, slika, predstava, doživljaj ili raspoloženje, Đurović jasno pokazuje da književni jezik nužno počiva na asocijativnim osnovama. U skladu sa tim čuveni teoretičar Zdenko Škreb zagovara tezu po kojoj svako književno djelo upravo putem asocijativnosti djeluje na čitaoca: „Likovi, predmeti, priroda, zbivanja u književnom djelu (...) upravo zbog svoje fiktivnosti i općenitosti (...) bude u čitaoca asocijacije na šira njegova iskustva, naročito na apstraktne teoretske spoznaje ljudskog života”.³ Ako književnost funkcioniše putem asocijativnosti, onda se ova osobina Đurovićeve kritike može shvatiti upravo kao njena najlitterarnija odrednica.

Pored ove odlike kritičarske vizure Žarka Đurovića, treba apostrofirati i to da pomenuti autor u pristupu djelima najviše koristi vlastita stvaralačka iskustva, superiorno i prirodno ih utkivajući u tekst, kao znalac književnih tajni „iz prve ruke”. Govoreći o poeziji Jakše Fiamenga, na jednom mjestu Đurović zastaje: „Obično se misli da je objekt pjesme nešto statično. Nije. On se mijenja zajedno sa subjektom. Subjekt mu određuje značenje i profilaciju”.⁴ Baveći se konkretnim tekstom, Đurović najčešće neku od njegovih karakterističnih crta *postupkom univerzalizacije* prevodi na širu spoznajnu ravan u koju se mogu uklopiti i drugi tekstovi naznačenog filozofskog predznaka. U takvim slučajevima on opet polazi od onih iskustava koje je kao pjesnik sam doživio. „U poeziju treba ulaziti kao u vrstu lavirinta”, reći će Đurović promišljajući poeziju Ljubomira Simovića, „To je shvatljivo jer se ona tvori od osjećanja različite vrste. Iziskuje udijevanje u refleksivnu svijest, s obzirom na to da ona emituje misli i uspostavlja oblike posvojenja”.⁵ Ovakvi su primjeri, u kojima nenaometljivo, a opet samouvjereno autor ove knjige saopštava neku od poetskih istina koju je stvaranjem osjetio na sopstvenoj koži, prilično brojni. I upravo oni kritičkom tekstu obezbjeđuju neophodnu težinu stavljajući znak jednakosti između iskustva pjesnika i kritičara oličenih u njemu.

Kao što Đurovićeva kritička misao ne ide utabanim stazama, tako ni njegov jezik, lingvistički gledano, nije jezik „klasičnog” kritičara – *zaljut, dogodbenost, tuđost, treplja, igrovitost, prisvojenje, zaputnica, nađežnji, ovrhovljen, ostožavati...* samo su neke od poetski natopljenih ri-

³ Zdenko Škreb, Ante Stamać, *Uvod u književnost. Teorija, metodologija*, Globus, Zagreb, 1986, str. 325

⁴ Žarko Đurović, *Vrijednosti i mjere (kritika)*, CANU, Podgriča, 2010, str. 94.

⁵ *Ibidem*, str. 60.

ječi koje koristi na putu u djelo kojim se bavi. Postoje i segmenti njegovih književnih analiza koje bi izdvojene mogle funkcionisati kao prave pjesme u prozi. Baveći se poezijom Miroslava Todorovića, Đurović završava svoj tekst ovim riječima: „Sreća je sama po sebi relativna. U egzistenciji krivudavih staza najznačajnija je ona koja je okrenuta duhu. Njegova nesapetost ne trpi korićenje života. Ona je istovremeno razvlašće i sabir njegovih trajnih listanja./ Pjesniku je ostalo da bdi nad njime i nad sobom”.⁶ Ili primjer iz teksta o zbirci *Pregovaranja* Luka Paljetka: „Trenutak određuje prirodu bića. Ako smo ono što žudimo, onda nijesmo ono što jesmo. Žudnji je prečnik veći od realnosti. Otuda toliko dilema i toliko potrebe da ih nadvladamo, iako znamo da one 'iscrtavaju' uvijek nove krugove upitnosti i čuđenja”.⁷ Zaista je izuzetno rijedak slučaj da poezija ovoliko prodre u kritiku ne narušavajući je, već smisleno prevodeći misao u značenjsku nadravan.

Nalazeći se u poziciji kritičara, Đurović ne bježi od JA forme (*u tome mi je pomogla pjesma... stičem utisak... imao sam priliku... uočio sam... i sl.*) koju proučavaoci književnosti najčešće izbjegavaju zaodijevajući se množinom. Time Đurovićevi tekstovi ne postaju ličniji, ali dobijaju izvjesnu intimniju notu na liniji kritičar-pjesnik. Takođe, na ovaj način autor, kao autentični stvaralac, ima pravo da sa superiornih kreatorskih pozicija progovori o datom fenomenu autoritativno i iz vlastite perspektive. Kao što se vidi, od ideja, preko pojedinačnih riječi i cijelih pasusa, asocijativnosti, univerzalizacija, do jezičke analize, Đurovićevi kritički tekstovi predstavljaju neobičan spoj naizgled nespojivog. Poznato je da upravo taj princip, spajanja nespojivog, ovaploćuje samu prirodu poezije. U skladu sa tim mogli bismo i izvesti naziv ovog impresionističko-analitičkog amalgama oličenog u knjizi *Vrijednosti i mjere* – Đurović, dakle, stvara *poetičnu kritiku*.

Na jednom mjestu, razmatrajući odnos poetskog subjekta i ličnog svijeta koji taj subjekat posredstvom opažanja i verbalizovanja stvara, Đurović ističe da se pjesnik i kritičar međusobno pronalaze po sklonosti. Drugim riječima, pjesnik isijava svoju posebnost ako naiđe na pravog kritičara dovoljno senzibilnog i otvorenog za „meke unutarne fluide”, po mogućstvu nekog ko i sam stvara poeziju. Tek u takvoj interakciji dva stvaraoaca, od kojih se jedan javlja i u ulozi kritičara, moguće je osvijetliti i zatamnjena značenja naizgled hermetičnih struktura koje poput Eolove

⁶ *Ibidem*, str. 69.

⁷ *Ibidem*, str. 82.

harfe svojim zvucima bude odjek „viših struna u nama”. Ali, čemu zvuk ako ga pravo uho ne prepozna. Ruso u jednoj sentenci izriče misao: *Duša prima ono što ona jeste*. Čitanjem najnovije knjige Žarka Đurovića *Vrijednosti i mjere* stiče se utisak da iz djela *kritičar prima ono što on jeste*.

S obzirom na činjenicu da je sa velikim brojem pisaca čija je djela promišljao i sam drugovao, nijesu rijetke ni anegdote koje uklopljene u kritički tekst, sa jedne strane, razbijaju monotoniju strogog okulara, kojim je analitika po sebi sklona, a sa druge – nude dragocjene podatke za istoriju književnosti. Primjera radi, u poglavlju *Modeli i djela*, pišući o djelu Murisa Idrizovića, naročito o njegovom tridesetogodišnjem interesovanju oličenom u jednom od zbirnih naslova *Književnost za djecu u Bosni i Hercegovini*, Žarko Đurović navodi primjer književne potpore, odnosno specifičnog razumijevanja između izdavača i pisca. Iz kratkog segmenta koji odlikuje drugačiji, prislan ton, pripovijeda se o podatku izuzetne važnosti za književnost za djecu i omladinu u Crnoj Gori – kako se Dušan Kostić, do tada isključivo pisac „za odrasle”, odjednom obreo u literaturi namijenjenoj mladima. Upravo posredstvom Idrizovića koji mu je dao da potpiše ugovor o honoraru prije nego što je djelo uopšte postojalo (riječ je, naravno, o prvom Kostićevom romanu ove vrste, *Gluva pećina*). Na taj način čitalac saznaje i pozadinu ekspanzije romanesknog žanra za najmlađe u Crnoj Gori – literatura ne dobija novu književnu odrednicu kao posljedicu širih sociokulturnih gibanja, već kao izraz svjesnog nastojanja određenih kulturnih poslenika da se popune postojeće praznine u književnosti. Ovaj, naizgled nebitan, detalj posredno saopštava i važnu informaciju koja se tiče kreativnog procesa – moguće je „naručiti djelo” od stvaraoca ukoliko njegovu iskru pisac već nosi u sebi, i eto odgovora na potencijalnu sumnju da je umjetnički vrijedno i autentično djelo poput *Gluve pećine*, zapravo, „naručeno” od Idrizovića.

Sličan efekat, mada mnogo razuđeniji i jači, ima Đurovićev tekst o Stevanu Raičkoviću. Satkan sav od kratkih i upečatljivih slika, autor govori o datom pjesniku iz perspektive starog znanca, nekog ko je sa njim pored poetske dijelio i „realnu” stvarnost. Sam uvod u tekst („Stevana Raičkovića znao sam kao dvadesetogodišnjaka. Vitak i razbarušene (plave) kose išao je ulicom podignute glave i laka hoda”)⁸ pozicionira isti ne u analitičku, već u narativnu strukturu, koja sistemom selekcije najupečatljivijih podataka i njihove kombinacije, tvori *priču o pjesniku*, a ne uobičajen analitički tekst. Iz njega se saznaje ne samo antropološki pro-

⁸ *Ibidem*, str. 129.

fil Raičkovića već i važni podaci u vezi sa kontekstom u kojem su njegova djela nastajala ili koji je ulazio u njih. Tako se osvjetljava otkud ovom piscu ime Gurije kao naslov poeme namijenjene djeci, šta je bila osnova njegovog poetskog creda a šta njegova stvaralačka nadgradnja, kakav je odnos Raičković imao prema prirodi i kakva je bila njegova ćutljiva priroda, kako je nastala *Kamena uspavanka*, i anegdote u vezi sa njom (nakon dugotrajnog ćutanja pozdrav uz riječi: *Dosta smo se narazgovarali!*)... Posebnu pažnju u vezi sa Raičkovićevim „likom i djelom” Žarko Đurović poklanja fenomenu tišine i tihosti. Način na koji poetira ovu osobenost pjesnika o kojem piše sasvim je lirski: „Tišina asimiluje okoliš. Predaje ga oku promatrača. Njegovoj doživljajnoj amplitudi. Sa sanjalačkim diskursom, budući da je sanjalačko uvijek u funkciji magnovenja. Što je ono ovdje tiho, treba razumjeti. Tihost otvara dveri ponornosti lirskog izraza. Ona je najizrazitija u kulturnim zbirkama poezija 'Pesma tišine' i 'Kamena uspavanka' // Tišina ne lišava već zbira strast. Vodi je nekoj vrsti začarenja. Najviše kad je ljubav u pitanju. Poeta voli skrovišta mjesta, jer odatle može bolje da osmotri 'nebo, puno boje', da se gosti oćaravajućim mirom (...) Igra rijećne vode, šum vlati, beskrajno nebo predstavljaju pamtljive slike ka kojima duša kreće. U trenutku zanoša ne postoje druga kretanja. Zato što se pjesnik koncentriše na njih kao na znakove vlastitog zadovoljstva”⁹ Ovakvim lirskim pasažima Đurović daje ne samo pogled unutra (šta se nalazi u pjesmi) već i pogled prije (šta je pjesmi prethodilo) na taj način uranjajući u područje koje mu je odavno poznato i kojim superiorno vlada – šta postoji u pjesniku prije stvaranja. Upravo na ovo pitanje, naizgled ne toliko važno za krajnji tekstualni produkt, ali od izuzetne važnosti za specifićnosti poetske geneze i ćina stvaranja djela „unutar sebe” (prije nego što se zapiše), može da odgovori samo neko ko i sam posjeduje tu vrstu kreativnog iskustva. Nije svakome dato da zaviri u stvaralaćku radionicu pisca – ali nadareni, koji tumaće djelo, na osnovu zvuka koji „izbija” iz rijeći (budući i sami Kovaći Rijeći) mogu da odgonetnu i ono što je obavijeno velom tajne – kakvim je udarcima, od kojih materijala, u kojem poloćaju, Umjetnik kovao Rijeć. Bolje nego bilo gdje, upravo se na ovom primjeru vidi koliko Đurović pjesnik pomaće Đuroviću kritićaru da u analizi djela donese sve ono što je u direktnoj vezi sa sušćinom stvaranja, a što se ne da objasniti uobićajenim kritićkim repertorijumom. Gotovo cijelo drugo poglavlje Đurovićeve knjige, *Modeli i djela*, iskazano je u ovom maniru. Tu se u nara-

⁹ *Ibidem*, str. 133.

tivno-memoarskom okviru saopštavaju ne samo detalji iz biografija pisaca o kojima Đurović govori već i o njemu samom. Iz svega se da zaključiti koliko je bogat, zanimljiv i raznovrstan životni put pratio Žarka Đurovića u svakom segmentu njegovog postojanja.

Govoreći o fenomenu zla i literaturi u istoimenom kritičkom tekstu, Žarko Đurović mijenja početne koordinate svog izlaganja i na kraju sasvim prelazi u poeziju. Do te tačke, kada se „zglob” teksta savije i napravi korak naprijed, u nijemu dubinu čitalačkog bića, ostavljajući iza sebe analitičnost i hrabro grabeći ka nedoglednim predjelima poezije, autor kombinuje već oprobano strategiju filozofije, tekstualnih segmenata natopljenih poezijom, i analitičke faktografije da bi potom napravio radikalni zaokret u sintetičko – ne više analiza, već objedinjavanje svih čulnih dometa i domišljanja da bi se kroz autentičnu riječ izrazio. Evo datog segmenta: „Treba se plašiti da će umjesto bilja nicati naprave za sve veće trovanje duše. Da je riječ o nemilosnom dobu, gdje se prorok izdiže na tron vrline, pokazuje televizijska vijest o čovjekovoj smrti u lavljim čeljustima. Ona se na TV kanalima emitovala kao vrsta noćne razbibrige. Ostavio sam poetski zapis o tome. // Lav halapljivo čoveka jede/ Kameraman iz blizine snima/ Scena morbidna i ekskluzivna/ U totalu/ Poslednji trzaji žrtve/ Naglašeni posebno// Kameraman ne pruža nesrećnom pomoć/ Iako je imao revolver za pojasom/ Da je to učinio izostala bi snimljena scena// Ovako svet gleda kako u lavljim čeljustima/ Okončava čovekov život”. Potom ponovo prelazi na prozu, ali osnovni ton izlaganja ostaje isti: „Zlo se više ne ukriva. Postalo je javni servis dolazeće civilizacije. Njena ekskluzivna maskota. Šta će reći pisac? Gluvost bi bila nepojmljiva”. Ovakvim direktnim pozivanjem na akciju i na mobilisanje plemenitih i dobrih snaga u čovjeku, Đurović jasno govori da umjetnik u njemu ne može ostati mirnog temperamenta i izraza, dok se svijet i smisao ljudskosti iz dana u dan osipaju. Ovakvih primjera, gdje se kroz tekst trudio da savlada pjesnika u sebi, da bi na kraju poezija „grunula” iz njega utoliko jače ukoliko je više bila sabijana, jasno govori o osnovnoj, stvaralačkoj vokaciji Žarka Đurovića. Kreacija i humanitet najčešće se javljaju u vidu nedjeljivog jedinstva.

I u domenu prikaza, kao onog vida književno-kritičkog sagledavanja koje, zadržavanjem na informativnoj površini, ne ide ka dubljim semantičkim slojevima, Žarko Đurović pokazuje konstantan napor da učini iskorak iz poznatih okvira. I opet, u tome mu pomažu poezija i njegovo stvaralačko iskustvo. Treći segment knjige *Vrijednosti i mjere*, pod naslovom *Tragom književnih dometa*, uglavnom čine prikazi pisani za raz-

ličite i raznovrsne prilike. Primjera radi, u jednom od njih, posvećenom priređivačkom radu Rajka Džakovića oličenom u knjizi *Durmitorski pjesnički vijenac*, Žarko Đurović ovako promišlja princip selekcije: „Veoma je teško iz obilja odabrati najbolje. Zato što je svojstvo duha da bude raznobojan i po mnogo čemu nesapet. Stvaralačkom nemiru nije lako uhvatiti dubine i značenja kao što nije lako ni planinskim durmitorskim prevojima odabrati najljepši cvijet. Cvijet možemo izdvojiti izgledom i bojom, ali ako smo zanemarili miris, nijesmo saznali šta je duša cvijeta. Tako je i sa duhom. I on nudi slična dopadanja: izgled i boju. Najvažnije je da ima bogat unutrašnji svijet, čija spirala obuhvata i udaljene polove, tražeći u njima novu blizinu i novu ljepotu. Dakako, onu sa nijansom, jer nijansa najbolje kazuje koliko je duh darežan, a njene moći ponorne i ljekovite”.¹⁰ Sistemom asocijacija i analogija Đurović iz poetičnog i poetskog promišljanja prelazi na konkretno djelo koje mu je poslužilo kao povod za takav uvod. Iznenaduje uolikoj mjeri ovakvi pasaži, naizgled lepršavi i uronjeni u lirsku kontemplaciju, zapravo, suštinski korespondiraju sa ključnim karakteristikama djela kojima se Žarko Đurović bavi, što takođe važi i za posljednji segment knjige *Sa tekuće trake*. Iako koncipirani kao slobodna forma duha koja ne robuje klasičnim obrascima književno-analitičkog promišljanja, ovi zapisi ponajviše podsjećaju na leguru dnevničkih zapisa, putopisa, lirizovanih novinskih članaka, etnografske proze, intervjua, i naravno, ili bolje reći, prije svega – poezije. U tako neobičnoj fuziji u kojoj je svaka misao podređena izrazu, u najboljem značenju te riječi, Žarko Đurović iskazuje širine svojih duhovnih prostora. Neomeđeni, oni se ne gube u beskraj, jer ih poput centripetalne sile na okupu drži snaga prodorne misli i duboke riječi. One kojom se seže do visina koje nijesu dostupne svakom. U ovom slučaju pjesnik Đurović pomaže kritičaru Đuroviću da svojim analitičkim promišljanjima dosegne prostore koji većini ostaju nadohvat ruke, ali ne i u dlanu. Sa sigurnih visina *Vrijednosti i mjere* čekaju svoje čitaoce, naoružane Poezijom kao spasonosnim užetom, koje nas prevodi iz Donjih u Gornje svjetove.

¹⁰ *Ibidem*, str. 214.

Svetlana KALEZIĆ-RADONJIĆ

APPLICATION OF ESSAYISTIC DISCOURSE IN THE BOOK OF
CRITIQUE “VRIJEDNOSTI I MJERE” BY ŽARKO ĐUROVIĆ*Summary*

In his latest book of critique *Vrijednosti i mjere* Žarko Đurović proceeds with an unusual analytical procedure, by using, among others, his poetic creative experience, so the critic and the poet within him do not cancel out, but fruitfully supplement each other. Although Đurović writes about very different and various authors (poets, prose writers, culture workers...) it is just the procedure that contains similarities between the texts that cast the alloy of different disciplines, philosophy, poetry, literal analysis. Associativity, feeling and personal experience about the text represent a large share thereof. However, as opposed to impressionistic critics, through the game of associations, Đurović does not dwell far from the subject of his analysis through the „uncontrolled” flow of impressions, but provides the adequate system to his critical thinking by the required amount of „control”. When it comes to the procedure, especially in the poetry related texts, introduction and ending are mostly dominated by philosophical and poetic discourse, and the middle is „reserved” for more concrete analysis, but there also, Đurović prefers to use associations to insert numerous passages that stylistically deviate from common linguistic tools, typical of literary critique. Therefore the constant alternation between the pronounced poetic and critical – analytical discourse, so the truest characterisation of this critique would be *poetic*.

Keywords: literary critique, philosophy, poetry, associativity, impression, discourse, poetic critique